

Ahıska Türklerinde Din, Kültür, Kimlik ve İletişim

Orhan Faigov*

ORCID: 0000-0003-4560-9007

Öz

Ahıska Türkleri, 1944 sürgününe kadar Gürcistan'ın Ahıska bölgesinde yaşayan bir toplumdur. Stalin yönetimi tarafından 1944 yılında sürgün olunan Ahıska Türkleri halen sürgün hayatını yaşamaktadır. Ahıska Türkleri sürgünden sonra birkaç kez göçe zorlanmış, saldırılara maruz kalmıştır. 1989 Fergana sürgününden sonra, 2014 yılında Ahıska Türklerinin bir kısmı Rusya ve Ukrayna arasında çıkan savaşın ortasında kalınca Türkiye Cumhuriyeti'nin desteği ile Erzincan ve Bitlis'e iskân ettirilmişlerdir. Müslüman Türkler olan Ahıska Türkleri sürgün ve göçlere rağmen dini ve kültürel kimliklerini korumayı başarmışlardır. Ahıska Türklerinin bağımsız yazı dilleri yoktur, Türkiye Türkçesinin Ahıska ağzı ile konuşmakta ve yaşadıkları ülkelerin dilleri ile birlikte ana dilleri olan Türkçeyi de iyi bilmektedirler. Giyim gelenekleri sürgün öncesine göre değişim göstermektedir. Düğün ve yas gelenekleri bazı değişmelere rağmen yaşatılmaktadır. Ahıska yemek kültürü Kafkas mutfağına hastır, yemek kültürüne farklı halkların geleneği de dâhil olmuştur. Ahıska Türkleri 76 yılda yaşadıkları zorluklara rağmen kimliklerini kaybetmemişlerdir. Geleneksel medyadan yeterince yararlanamayan Ahıska Türkleri, yeni medyanın verdiği imkânları kullanmaktadırlar. Sosyal medya vasıtasıyla fiziksel mesafe engellerini aşmaya çalışmaktadırlar.

Anahtar Kelimeler: Ahıska Türkleri, Din, Kültür, Kimlik, İletişim

Gönderme Tarihi:30/05/2020

Kabul Tarihi:20/06/2020

* Doktora Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi İletişim Bilimleri Bölümü, E-Mail: faigovorhan@gmail.com

Religion, Culture, Identity and Communication in Ahiska Turks

Orhan Faigov

ORCID: 0000-0003-4560-9007

Abstract

Ahiska Turks (also known as Meskhetian Turks) are a society that who were living in Ahiska (Meskheti) region of Georgia until the 1944 deportation. Ahiska Turks, relegated by Stalin's government in 1944, are still living in exile. After exile, Ahiska Turks were forced to emmigrate several times and were exposed to attacks. After Ferghana events of 1989, some part of Ahiska Turks were settled to Erzincan and Bitlis cities in Turkey in 2014 with the support of Republic of Turkey, when they got stuck (stayed) in the middle of war that broke out between Russia and Ukraine. The Ahiskans, who are Muslim Turks, have succeeded in preserving their religious and cultural identities despite of exiles and migrations. Ahiska Turks have no independent written languages. Ahiska Turks speak with Ahiska dialect of Turkey Turkish and they know well Turkish, their native language, together with languages of countries where they live. Clothing traditions show a change in comparison with prior the exile. Wedding and mourning traditions are being kept alive despite of some changes. Ahiska food culture is specific (unique/pertain) to Caucasian cuisine and traditions of different peoples/folks were included in their food culture. Ahiska Turks have not lost their identities despite of difficulties they have had for 76 years. Ahiska Turks, who could not benefit enough from traditional media, are using opportunities/possibilities given by new media. They try to overcome physical distance barriers, via social media

Keywords: Ahiska Turks, Religion, Culture, Identity, Communication

Received Date: 30/05/2020

Accepted Date: 20/06/2020

Религия , культура, язык и идентичность Ахыска турков.

Резюме

Ахыска турки - это общество, проживавшие до изгнания 1944 года в Ахалцыхском регионе Грузии. Турки- Ахыска репрессированные сталинской администрацией в 1944 году, до сих пор живут в изгнании. Турки - Ахыски были вынуждены мигрировать несколько раз после изгнания и подвергались нападениям. После изгнания в 1989 году в Фергане, в 2014 году часть Турок– Месхетинцев при поддержке Турецкой Республики в самый разгар войны между Россией и Украиной переехали и поселились в Битлисе и Эрзинджане . Ахыска- турки тюрки -мусульмане, смогли сохранить свою религиозную и культурную самобытность, несмотря на изгнание и миграцию. Не существует независимого литературного языка турок-месхетинцев, говорят они на турецком языке с языковыми особенностями своего диалекта , а также владеют языками тех стран в которых они проживают. Традиция одежды менялась с момента репрессии . Свадебные и траурные традиции сохраняются, несмотря на некоторые изменения. Пищевая культура Ахыска турков схожа с кавказской кухней а также кухонными традициями разных народов. Ахыска турки не утратили своей идентичности, несмотря на трудности, с которыми они столкнулись за 76 лет . Турки-ахыска, которые не могут воспользоваться традиционными средствами массовой информации, используют возможности, предоставляемые новыми СМИ. Они пытаются преодолеть физические дистанционные барьеры через социальные сети.

Ключевые слова: Ахыска турки, язык, культура, религия, идентичность .

Получено: 30/05/2020

Принято: 20/06/2020

Giriş

Bir toplumu toplum yapan ve diğerlerinden ayıran en önemli değer, kültürdür. Çünkü kültür, “*bir topluluğu, bir cemiyeti, bir milleti millet yapan ve onu diğer milletlerden farklı kılan hayat belirtilerinin tümüdür.*”¹ Gökalp’in (1975) tanımıyla da kültür; “*bir milletin dinî, ahlaki, akli, estetik, lisani, iktisadi ve fennî hayatlarının ahenkli bir bütünüdür.*” Bir toplumun yaşama tarzı olan kültür, “*tarihin derinliklerinden süzülüp gelen; zamanın ve ihtiyaçların doğurduğu, şuurlu tercihlerle, manalı ve zengin bir sentez oluşturan; sistemli ve sistemsiz şekilde nesilden nesile aktarılan; bu suretle her insanda mensubiyet duygusu, kimlik şuuru kazanılmasına yol açan; çevreyi ve şartları değiştirme gücü veren; nesillerin yaşadıkları zamana ve geleceğe bakışları sırasında geçmişe ait atıf düşüncesi geliştiren; inanışların, kabullenişlerin, yaşama şekillerinin bütünüdür.*”²

Bir milleti millet, bir toplumu toplum yapan maddî-manevî değerlerin hepsine kültür denir. Bir toplumun maddî-manevî değerlerinin arasında da *dil, din, gelenek ve görenekler, sanat, dünya görüşü, tarih* yer almaktadır. Bu bilinç ve değerler var olduğu müddetçe bir toplum öz kimliğini muhafaza eder ve gelecek nesillere de bu değerleri aktarmayı bilir. Söz konusu olan bu kimlik, bir nevi toplumsal bir hafızadır. Toplumsal hafızasını kaybeden toplumlar, mankurtlaştırılmış toplumdur ve bu toplumlar yeryüzünden silinmeye de mahkûmdur.³

Güçlü devletler siyasî çıkarlar doğrultusunda azınlık toplumları mankurtlaştırmaya çalışır. Sadece mankurtlaştırmakla kalmaz, bazen fiziksel varlıklarını da yeryüzünden silmeyi amaçlar. Bu güçlü devletlerden biri de geçen yüzyılın güçlü devletler olarak bilinen Sovyetler Birliği’dir. Özellikle J. Stalin’in amaçladığı milletleri mankurtlaştırma sürecinde mankurtlaştırılan toplumları aydınlatmaya çalışan entelektüel kesim yok edilmiş, pek çok azınlık toplum canlı kalmanın adeta imkânsız şartlarda sürgüne gönderilerek yok edilmeye, hayatta kalanlar ise buldukları bölgelerde

¹ Muharrem Ergin, *Üniversiteliler için Türk Dili*, İstanbul: Bayrak Yayınları, 1995, 78.

² Sadık K. Tural, *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler*, Ankara: Ecdad Yayınevi, 1992, 97.

³ İkrâm Çınar, *Neden ve Nasıl Mankurtlaştırılıyor*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2018, 53

mankurtlaştırılmaya çalışılmıştır. Ancak, Stalin'in bu düşünceleri tam anlamıyla amaca ulaşamamıştır. Çünkü ana vatanından koparılan bu insanlar, kültürünü, dilini, kimliğini koruyarak hayatta kalmayı başarmışlardır. İşte sürgüne uğramış halklar arasında yer alan, yaşadıkları tüm zorluklara rağmen kimliğini muhafaza etmeyi başarabilenlerden birileri de Ahıska Türkleridir.

Sürgün, kültürel bir azınlığa yönelik olarak genellikle siyasî sebeplerle yapılır ve sonuçları uzun yıllar sürer. Bir kültürel azınlığın sürgün edilmesi, demografik, ekonomik, kültürel ve siyasî yönden olumsuz sonuçlar doğurur. Bu sonuçların başında ölüm, ötekileştirme, yoksulluk ve eğitimsizlik gelir. Sürgün hayatı yaşayan Ahıska Türkleri de tam anlamıyla bu koşullarda yaşam mücadelesini vermiş, vermeye de devam etmektedir.

Ahıska Türkleri, günümüzde dokuz ülkede dağınık olarak yaşamını sürdürmektedir. 1944 yılında Stalin'in emriyle Orta Asya'ya sürülen bu topluluk, sıkıyönetim altında köy kamplarında tutulmuş, 1956 yılında sıkıyönetimin kaldırılmasıyla birlikte o güne kadar yaşadıkları bölgenin dışına çıkma hakkını elde etmişlerdir. Ancak yine de vatanlarına dönme hakkını elde edememişlerdir. Ahıska Türklerinden bazıları, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan'dan vatana yakın olma sebebiyle Azerbaycan'a ve Kafkasya'nın bazı bölgelerine göç etmiştir. Böylelikle Ahıska Türklerinin yaşadıkları ülkelerin sayısı artmaya başlamıştır.⁴ 1989 Fergana olaylarının ardından o ülkede yaşayan Ahıska Türklerinin büyük bir kısmı Rusya'nın değişik bölgelerine transfer edilmiş ve bazıları da kendi imkânlarıyla diğer ülkelere göç etmiştir. Krasnodar'a göç ettirilen Ahıska Türklerinin bir kısmı da Amerika Birleşik Devletleri'ne götürülmüştür.⁵ Sovyetler Birliği dağılınca Türkiye'ye geliş kapıları açılmış ve Ahıska Türklerinin bir kısmı da ana vatanları olan Türkiye'ye dönmüştür.

Ahıska Türkleri, yaşanan tüm bu zorlu hayat serüveni içinde gittikleri yerlerde kendi kimliğini yaşatmayı başarmış bir topluluktur. Gerek dil gerek din gerek kimlik, kısacası nesilden nesle aktarılan ve yaşatılan kültürler değerleri korumuşlardır. Ancak tüm dünyada yaşanan küresel gelişmeler doğrultusunda her millette görüldüğü gibi

⁴ Halis Gözpınar, "Güney Gürcistan'da Etnik Dengeler ve 1944 Sürgünü Geri Dönüş Sonrası Yerinde Gözlem", *Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu*, Giresun (2014): 118-121.

⁵ Vadim Karastelev, "Yasal Haklar Olmadan Bir Yaşam: Rusya'nın Güneyindeki Ahıska Türklerinin Durumu", *2. Uluslararası Türk Toplulukları Bilgi Şöleni: Ahıska Türkleri* (Ed. M. Aliyeva Çınar, İ. Çınar, S. Kırılı), Bursa: Türk Ocakları Yayınları (2019): 107-114.

kültürel katmanlarda birtakım değişmelerin olması da kaçınılmazdır. Dolayısıyla sürgün öncesi, sürgün zamanı ve sürgün sonrasında kültürde bazı değişmelerin olduğu gözlemlenmiştir.

Araştırmanın amacı

Bu çalışmanın amacı, 1944 yılında sürgün edilen Ahıska Türklerinin günümüze kadar taşıdıkları kültürel değerlerin irdelenmesi ve günümüzde dağınık bir şekilde yaşayan bu insanların kendi aralarında kurdukları iletişim şeklinin araştırılmasıdır. Sürgün sonrası 9 ülkeye dağılan Ahıska Türklerinin komşuluk yaptıkları farklı dine mensup olan toplumlar içerisinde kendilerini nasıl muhafaza ettikleri gözden geçirilecektir. Farklı dinî inançlara sahip olduğu topluluklarla bir arada nasıl yaşadıkları araştırılacak ve sürgün öncesi ve sonrasında dinî kimliklerini nasıl korudukları irdelenecektir. Keza sürgün sonrası asimilasyon politikasına tabi tutulan Ahıska Türklerinin kültürel kimliklerinin durumuna değinilecektir.

Yöntem

Bu araştırma, nitel araştırma tekniklerine uygun olarak tasarlanmıştır. Kütüphane ve internet veri tabanlarında literatür taramasıyla elde edilen bulgular ile sürgünü yaşayan Ahıska Türklerine yarı yapılandırılmış görüşmelerden edinilen verilerin analizinden ortaya çıkan bulgular sınıflandırılarak verilmiştir. Sürgün öncesi kültürel değerleri ile günümüzde var olan kültürel değerler kıyaslanarak sonuçlara ulaşılmıştır. Ahıska Türklerinin dinsel aidiyeti, kimlik kuramcısı Amin Maalouf'un⁶ (2016) "Ölümcül Kimlikler" eserinden yola çıkarak araştırılmıştır. Goffman'ın modeli kullanılarak Ahıska Türklerinde sosyal medyanın durumu irdelenmiştir.

Bulgular

1. Ahıska Türklerinde Dil

Bir toplumun somut ve soyut kültürel değerlerinin, milleti millet yapan bütün unsurların en önemli taşıyıcısı olan dil; korunması ve canlı tutulması gereken önemli bir unsurdur.⁷ İnsanlar arasında iletişim kurmanın yanı sıra dilin en önemli işlevi, kültür

⁶ Amin Maalouf, "Ölümcül Kimlikler", çev. A. Bora, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2016, 73.

⁷Minara Aliyeva, "Dil Ölümü ve Ahıska Türkçesi", *Tehlikedeki Diller Dergisi*, <http://tehlikedekidiller.com>, 2012, (25.05.2020).

taşıyıcılığı yapmasıdır. Gelenek ve görenekler, töre, inanç, toplumsal değerler, yaşayış tarzı ve buna benzer öğelerin tümü, dil aracılığıyla nesilden nesle aktarılırlar. Bundan dolayı da milletler kültürlerini ve medeniyetlerini dilleri üzerine inşa ederler.

Her millette, her toplulukta görüldüğü gibi, Ahıska Türklerinde de etnik kimliğinin muhafaza edilip günümüze kadar varlığının sürdürülmesi dil sayesinde olmuştur. Ahıska Türkleri atalarından gelen tüm kültürel değerlerinin, bilgi birikimlerinin dil denen iletişim aracıyla gerçekleştirebildiklerini bildikleri için ana dillerine büyük önem vermektedirler.

Ahıska Türklerinin konuştukları dil, Anadolu Türkçesinin bir parçası, o bölgede konuşulan önemli ağızlardan biridir. Bu ağız, Oğuz etno-kültürel sistemi içinde yerini alır. Bir ağız olarak genel Türkçenin, daha sonra Osmanlı Türkçesinin etkisi altında gelişmiştir⁸. Ahıska bölgesi uzun yıllar Osmanlı Devleti'nin etkisi altında kaldığından Ahıska Türklerinin bağımsız bir yazı dili olmamıştır. Ancak Ahıska Türklerinin ağızı eski Anadolu Türkçesi ve Dede Korkut Kitabı'nın dili ile aynıdır.⁹

Ahıska ağızı üzerine Marr, Cikia, Celilov ve Kazımov gibi birçok araştırmacı tarafından incelemeler yapılmıştır. Bu araştırmalara göre, Ahıska Türkleri etnik köken olarak Kıpçak grubuna dâhil edilmektedirler. Çünkü yaşadıkları bölge kadim bir Türk yurdunun merkezi olup yoğun olarak Kıpçakların yaşadıkları bir yerdir¹⁰. Günümüzde Gürcistan'a bağlı olan Ahıska, 1944 sürgün yılına kadar 5 ilçe ve 220 köy ile birlikte Oğuzların ikamet ettikleri coğrafya ile iç içeydi. Bundan dolayı da bu bölgede ikamet eden Kıpçak asıllı Ahıska Türkleri Oğuz Türkçesiyle konuşmuş ve günümüze kadar konuşmaya devam etmişlerdir. Ayrıca, Ahıska bir merkezdi; Ardahan, Kars, Artvin ve Erzurum'un bazı ilçelerini içine alan Atabek Yurdu'nun yönetim yeri idi¹¹ ve farklı etnik gruplarının yaşadığı bu bölgede ortak iletişim dili daima Türkçe olmuştur.¹²

Gürcistan Millî Arşivinin kayıtlarına göre, 1930'lu yıllarda Ahıska-Ahılkelek bölgesinde Türklerin ikamet ettikleri tüm yerlerde Türkçe (Azerbaycan Türkçesi ile)

⁸ Aliyeva, "Dil Ölümü ve Ahıska Türkçesi".

⁹ Erdinç Demiray, "Ahıska Türkleri Ağız", Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2011, 41-42.

¹⁰ Yunus Zeyrek, *Ahıska Araştırmaları*, Ankara: Kozan Ofset Matbaacılık, 2006, 72.

¹¹ Fahreddin Kırzioğlu, "Osmanlıların Kafkas Elleri Fethi (1451-1590)", Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998, 126; İkrâm Çınar, *Atabek Yurdu Jeokültürel Yaklaşım*, İstanbul: IQ Yayınları, 2015, 27.

¹² Minara Aliyeva Çınar, "Ahıska'da Kalan Türkçe", *Uluslararası Ahıska Türkleri Sempozyumu*, Erzincan (2017), 125-134.

eğitim veren okullar açılmıştı.¹³ Ancak Azerbaycan Türkçesiyle eğitim veren bu okullarda daha sonra kapatılmış ve eğitim dili Gürcüce olmuştur. Ahıska Türkleri sürgün öncesine kadar eğitimlerine bu dille devam etmişlerdi. Bayraktar,¹⁴ Ahıska Türklerinin 1944 sürgünü ile farklı ağız ve dillerle tanıştıklarını belirtmektedir. Ancak sürgün edilen bölgelerde eğitimin Rusça olmasından dolayı, Ahıska Türkü çocuklar dil bariyerini aşarak eğitimlerine bu dille devam etmişlerdir.

Sovyetler Birliği döneminde diğer etnik gruplara göre Ahıska Türklerine farklı bir yaklaşımla uygulanan asimilasyon uygulamalarına rağmen bu insanlar Türk kimliklerini yaşatmayı başarmışlardır. Dağınık şekilde yaşamalarına rağmen etnik kimliğin bir parçası olan dillerini de muhafaza edebilmişlerdir. Buldukları bölgelerde ana dillerinin kaybolmaması için elinden geleni yapan Ahıska Türkleri, millî kimliğin yaşatılmasında evvela dilin ve kültürün korunması gerektiğini bilirlerdi. Bundan dolayı buldukları ülkelerde toplumların dillerine bakmaksızın çocuklarına daima ana dilini öğretmiş ve aile içinde daima Türkçe konuşmuşlardır. Ahıska Türklerinde çocukların aile fertleri ile Türkçe konuşmaları hep önemsenmiş ve saygı göstergesi olarak kabul edilmiştir. Keza Ahıska Türkleri genellikle kırsal bölgelerde yaşadıklarından dolayı kapalı bir toplum olarak yaşamını sürdürmüş ve böylece hem dillerini hem ulusal kimliklerini koruyabilmişlerdir.¹⁵

Sovyetler Birliği döneminde Ahıska Türkleri için ana dilinde eğitim almak imkânsızdı. Ana dilinde eğitim alma olanağı ancak Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla sağlanmıştır. Kazakistan'ın bağımsızlığının ilan edilmesiyle Almatı'da Dr. Tefvik Kurdayev tarafından Kazakistan Ahıska Kültür Merkezi kurulmuştur. Bu merkezde eğitim, Türkçe vermeye başlanmıştır. Günümüzde de eğitim dili Türkçe olmakla birlikte ayrıca dinî bilgiler de öğretilmektedir.

Günümüzde farklı ülkelerde yaşayan ve doğal olarak diğer etnik gruplarının konuştukları dillerden etkilenen Ahıska Türklerinin ağız özellikleri genel olarak korunmuştur. Ancak buldukları bölgedeki dilin ve kültürün yakınlık derecesine göre farklılık gösterir. Böylece, Türk dilli halkların bulunduğu bölgelerde etkilenme oranı,

¹³ Goca Memedli, *Gürcistan'da Ahıska Türklerinin Sürgün Öncesi Okullaşma Faaliyetleri*, İstanbul: Güneş Yayınları, 2018, 215-224.

¹⁴ Rasim Bayraktar, *Eski Sovyetlerde Türk Kimliği*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2013, 26.

¹⁵ Çiğdem Balım ve Ayşegül Aydın, *Dil ve Grup Kimliği: Ahıska Türkleri, Günümüz Dilbilim Çalışmaları*, İstanbul: Multilingual Yayınları, 2003, 86.

Slav dilli halklarının bulunduğu bölgelerdeki etkilenme oranına göre daha fazladır. Türkiye'ye göç etmiş olan Ahıska Türklerinin ağzı ise Türkiye Türkçesinin içinde erime durumuyla karşı karşıyadır.

2. Ahıska Türklerinde Din

Ahıska Türklerinde dine büyük önem verilmektedir. Çünkü Ahıska Türklerinde din, ahlak ölçülerinin yaşatılmasında toplumsal değerlerin arasında yerini almaktadır. Din, sadece inanç ve ibadet esaslarını belirleyen, millî ve manevî yapı değildir. Bir topluluğun değerleri, normları ve ahlak ölçülerini içine alan sosyal bir yapıdır. Bundan dolayı Ahıska Türklerinin kimlik aidiyetinin korunmasında din olgusu da önemli bir yere sahiptir.

Ahıska Türkleri Müslümandır. İslamiyet'i 16. yüzyılda kabul etmişlerdir. Bu geçiş Osmanlı Devleti'nin Ahıska bölgesini 1578 yılında Çıldır Savaşı ile Safevilerden almasından sonra hızlanmıştır. Bu tarihlerde Atabekli Mustafa Hıristiyanlıktan vazgeçerek Müslümanlığı kabul etmiştir. Böylece 310 yıl (1268-1578) Ortodoks Hıristiyan Atabekler Hükümeti'ne son verilerek bölgenin Kıpçak Türkleri Müslümanlığı kabullenmiştir.¹⁶ Anadolu'nun bir parçası olan Ahıska bölgesinde Müslüman toplum 1944 sürgününe kadar birkaç kez Osmanlı ve Ruslar arasında el değiştirse de, yerel halk Müslümanlıktan geri adım atmamıştır.¹⁷

Ahıska Türklerinin çoğunluğu dini inanç yönünden Müslümandır ve Müslümanlığı Hanefi-Maturidi yorumuna göre yaşamaktadırlar. Sovyetler döneminin ateistlik uygulamalarına bakılmaksızın dinî ibadetlerini ve dinle ilgili diğer hususları gizlice de olsa yerine getiren Ahıska Türkleri, günümüzde dini geleneklerini artık serbestçe sürdürmektedirler.

Ahıska Türkleri, Ramazan ve Kurban bayramlarına büyük önem vermektedirler. Bayram namazı kılındıktan sonra ilk önce mezarlıklara gider, kabirleri ziyaret ederler. Bu ziyaretlerde mezar başında Kur'an'ı Kerim'den sure ve ayetler okunur, dualar edilir. Mezarlıktan döndükten sonra bayramlaşma süreci başlar. Başta yaşlılar olmak üzere, akraba, komşu ve yakın olanlar ziyaret edilir ve hal hatırları sorulur.

¹⁶ Zeyrek, Ahıska Araştırmaları, 73.

¹⁷ Yernat Abdrahov ve Arailym Mendualiyev, "Kazakistan'daki Ahıska Türklerinin Dini Hayatı Üzerine Bir İnceleme", *Uluslararası Ahıska Türkleri Sempozyumu*, Erzincan (2017): 224-225.

Ahıska Türkleri, Türk Dünyasında önemli bir yere sahip olan ve miladi takvime göre yeni yıl olarak bilinen Nevruz'u kutlamamaktaydı. Ancak sürgün sonrası yaşadıkları ülkelerin kültürleri ile iç içe olup ülkenin millî olarak geçirilen bu kutlamalara da iştirak ederler. Özellikle Özbekistan ve Azerbaycan'da coşkulu bir şekilde yerel halkla birlikte kutlamalara katılır¹⁸ ve bayramda uygulanan bazı gelenekleri farklı bölgelerde yaşasalar bile günümüzde de sürdürmeye devam etmektedirler. Örneğin, Özbekistan'da Türkiye'ye göç eden Ahıska Türkü kadınları Nevruz günü *sümelek* dedikleri yiyeceği pişirip komşulara dağıtırlar.

Ahıska Türkleri, millî kimlikleri ile birlikte dinî kimlikleri de her zaman göz önünde bulundurmuş ve geleceğe yönelik olarak da geleneklerin yaşatılmasına büyük önem verilmişlerdir. Manevî değerler içerisinde büyük öneme sahip olan dinî gelenekleri ihmâl etmemeye gayret ederler. Ahıska Türkü bilge kişilerine göre, dinî kaidelere bağlı olan borçlar zamanında yerine getirilmediği takdirde topluluk olarak millî kimliklerinin de kaybolmasına neden olabilir.

Ahıska Türkleri, her nerede, hangi ülkede yaşıyorsa, dinî gelenekleri ihmal etmemeye gayret içerisindedir. Yaşadıkları ülkede yerel veya diğer halkların dinî geleneklerine saygı çerçevesinde kendi inanç kaidelerini de yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Yapılan görüşmeler neticesinde 2005'lerden sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne göç eden Ahıska Türklerinin, Müslüman devletlerinde olduğu gibi dinî ibadetlerinin yerine getirdikleri söylenebilir. Örneğin, Amerika'da Ahıska Türklerinin kurdukları derneklerde insanlar bir araya gelerek Kur'an okurlar, gençler için de Kur'an kursları düzenlemekteler. Bu derneklerde bir araya gelen bireyler kültürel bilgileri de elde etmektedirler. Yapılan bu etkinlikler, Ahıska Türklerinin Amerikan toplumu içerisinde eriyip gitmemeleri ve asimilasyona karşı dirençli olmaları için yapılmaktadır. Fakat Amerika'daki Ahıska Türklerini en çok düşündüren husus, buradaki STK'lara uğramayan ve geleneklerden kendisini soyutlayan toplumun bireyleridir. Bu kişilerin kısa sürede asimile olunacağı düşüncesi vardır.¹⁹

¹⁸ İrade Yüzbey, "Ahıskalı Türkler ve Kültürleri", *Uluslararası Türk Dilleri ve Edebiyatı Çalışmaları Edebiyat ve Tarih Dergisi* 3, sy. 7 (2008): 679-680; Hayri Erten, *Diasporada Dini Yaşamak Azerbaycan Ahıska Türkleri Örneği*, Konya: Palet Yayınları, 2014, 76.

¹⁹ Yavuz Alptekin, "ABD-Colorado'da Yaşayan Ahıskalı Türk Toplumunda Ekonomik Sosyal ve Kültürel Hayat," *Sosyoloji Konferansları*, sy.47 (2013): 20-27.

Ahıska Türkleri cenaze merasimlerine de büyük önem vermektedirler. Cenaze evine komşular ve akrabalar ilk gün *acı ekmek* denilen kendi evlerinde pişirdikleri yemeklerden getirirler. *Acı ekmek* (yemek) getirilmesi üç gün sürer ve bu üç gün boyunca cenaze evinde yemek pişirilmez. Üçüncü gününde mevtanın eşyaları ve elbiseleri yıkanır. Yedinci gün ise mezar kazanlara ve geçen bu yedi gün boyunca cenaze evinde sürekli olarak gelen misafirlere Kur'an'ı Kerim okunur, vaaz veren imama ekmek, yufka ve helva pişirilerek dağıtılır. Bu geleneğe Ahıska Türkleri *kazma koku çıkarma* adını vermişlerdir. Bu tür dinî gelenekler hâlâ Ahıska Türkleri tarafından sürdürülmektedir.²⁰

Hıristiyanların çoğunluğunu oluşturan ülkelerde ikamet eden Ahıska Türkleri, diğer Müslüman toplulukları arasındaki dinî geleneklerde farklılıklar olduğunu ifade etmektedirler. Örneğin; Rusya'nın Krasnodar ve Rostov gibi vilayetlerinde, Kabardino-Balkar Özerk Cumhuriyeti'nde de Müslüman toplumlar yaşamaktadır. Fakat Ahıska Türkleri bu bölgelerdeki bu toplulukların gelenekleri ile kendi geleneklerinin uyuşmadıklarını öne sürerek, kendi kültürlerini devam ettirmektedirler. Krasnodar bölgesinin yerel halkı, Ahıska Türklerinden söz ederken Müslüman Türkler veya farklı Müslüman topluluğu şeklinde vurgu yaparak bahsetmektedirler.²¹

Kısacası İslam, Ahıska Türklerinde hem dinî hem de millî mensubiyet anlamında kabul görülmektedir. 1944 yılında Ahıska'dan sürgün olmalarında Türk olmalarının yanı sıra Müslüman olmalarının da etkili olduğu bilinmektedir. Ayrıca belirtmek gerekir ki Ahıska Türkleri diğer dinlere mensup olan insanlara karşı daima saygılı olurlar.²²

3. Ahıska Türklerinde Gelenek ve Görenekler

Ahıska Türkleri Anadolu'nun Kafkasya'ya açılan kapısında 1944 yılına kadar varlığını sürdürmüş bir Türk topluluğudur. Yaşadıkları bölgede birçok kültürle karşılaşmışlar: Gürcistan'dayken Gürcü, Kürt, Acaralılar ve diğer halklarla, 1944 sürgünü sonrasında Kazak, Kırgız, Özbek Türkleri, Rus ve diğerleriyle, 1956 sonrasında Sovyetlerin Batısına doğru göç ederek diğer Slav toplulukların kültürleriyle de

²⁰ Fatima Devrisheva, "Kazakistan'da Ahıska Türklerinin Sosyal-Kültürel Yapılarındaki Değişmeler", Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2010, 113.

²¹ Lisa Koriouchkina, "Meskhetian Turks and The Regime of Citizenship in Russia" *The University of Pittsburgh Ethnology Journal*, 1, vlm. 48 (2009): 42.

²² Omer Avcı, "Understanding the Culture of Ahıska Turks in Wheaton. Illinois: A Case Study, The Qualitative Report", *Northern Illinois University Journal*, 17 (2012): 12-13.

tanışmışlardır.²³ Günümüzde Ahıska Türklerinin kültüründe bu göçlerin kültürel izleri görülse de genel itibarıyla Ahıska Türklerinin kültürel yapısı Anadolu, daha doğrusu Atabek Yurdu kültürüyle bir bütündür.

Ahıska Türklerinin aile yapısı ataerkil yapıya sahiptir. Ailenin reisi erkektir. Kadına da söz hakkı tanınır fakat son kararı veren yine erkek olur. Eğer aile kalabalıksa ve yaşlılar varsa büyüğün sözü dinlenir. Evin büyükleri vefat ettiklerinde kalabalık bir ailede büyük ağabey kararları verir ve evin reisliğini üstlenir. Aile çekirdek aileyse ve de anne baba vefat etmişse evin büyük erkek çocuğu küçük yaşlarda olsa bile akrabaların desteğine rağmen aile adına karar vermede etkili olur. Aile içerisinde yaşa ve cinsiyete göre iş dağılımı vardır. Bazı işler ise ortaklaşa yapılır.

Ahıska Türklerinde nesilden nesle aktarılan örf ve âdetler toplumsal yapının ve kültürün önemli kuvvet noktalarından biri olmuştur. Ahıska Türklerinde saygı duymak, hoşgörü, anlayış, ahlak, yaşam tarzı gibi pek çok manevî duyguyu içinde barındıran bu örf-âdetler günümüze kadar da varlığını sürdürmüştür. Doğum ve ölümle ilgili inanışlar, evlilikle ilgili kız isteme, nişan, çeyiz, düğünle ilgili gelenekler büyük ölçüde günümüze kadar yaşatılmıştır.²⁴ Ancak sanayi toplumunun getirdiği hayat tarzı ve modernleşme çabaları, bazı örf ve âdetlere karşı aleyhtarlığını artırmıştır. Örneğin, görücü usulüyle yapılan kız isteme geleneği, günümüzde nispeten değişmiş; evlenme yaşı kızlarda 17-20 iken günümüzde büyük oranda yükselmiştir vb.²⁵

Düğün, kız isteme âdetleri ve uygulanan geleneklerin hepsi geçmişte olduğu gibi günümüzde de yaşatılmaya çalışılmaktadır. Geleneklere daha sıkı bağlı olanlar gelinlerin geleneksel kıyafetle olmalarını arzu ederek eski geleneklerini yaşatmaya devam etmektedirler. Gelinin büyükler ve damat tarafından olanlara karşısı saygı amacıyla selamlama usulü olan *Temen alma/temenni alma*, kayınpeder ve kayınvalidenin izin vermediği sürece gelinin sesli konuşmaması gibi evlilikle ilgili gelenekler günümüzde de uygulanmaktadır.²⁶

²³ Asif Hacılı, “Ahıskalı Türklerin Medeniyeti”, *Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu*, Giresun (2014): 467-470.

²⁴ İsmet Eşmeli, “Ahıska Türklerinin Günlük Hayatıyla İlgili Bazı Halk İnanışları (Denizli Örneği)”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17, sy. 34 (2018): 325-346.

²⁵ Minara Aliyeva, “Ahıska Türklerinde Kültür ve Dil Değişimi”, *Ahıska Vizyonu 2013*, İstanbul: Anadolu Ofset, 2014, 23.

²⁶ Nargiz Azizova, “Etnik Kültür”, *Ahıska Dergisi*, sy. 1 (2001): 14-15.

Ahıska Türklerinde giyim kültürü, sürgün öncesine kadar tipolojik olarak Türk-Kafkas giyim geleneği benimsenmiştir. Sürgün sonrasında ise göç ettikleri coğrafyanın kültürüne uyum sağlayarak modernize edilmiş giyim tarzına geçmişlerdir. Özellikle şehirde yaşayan Ahıska Türkleri geleneksel giyim tarzından hayli uzaklaşmışlardır.²⁷ Ahıska ağzının söz varlığında yer alan giyimle ilgili sözcükler günümüzde de kullanılmaktadırlar. Örneğin; *kaftan* “kadın elbisesi”, *papağ* “erkek şapkası”, *kaṭha* “altınlarla süslenmiş gelin başlığı”, *leçek* “gelinin saçını ve boynunu kapatmak için kullanılan ince bir kumaş”, *peştamal* “önlük”, *uçtum* “başörtüsü”.²⁸ Geleneksel giyim kültüründe sosyal ve sınıfsal farklılıkları görmekte de mümkündür. Müslüman topluluk oldukları için giyim kültürlerinde açık giysiler yer almamaktadır.²⁹

Anadolu'nun müzik kültürünün bir parçası olan *davul*, *zurna*, *saz* gibi aletler Ahıska Türklerinin düğünleri ve eğlence meclislerinde günümüzde de kullanılmaktadır. Hatta modern müziğin yerine günümüzde davul ve zurnanın daha çok tercih edildiği, sazın ise gün geçtikçe etkisinin azaldığı gözlemlenmiştir.³⁰

Ahıska Türklerinde yemek kültürü de zenginlik gösterir. Ahıska Türklerinin mutfağında ağırlıklı olarak hamur işi yemekler yer almaktadır: *hinkal*, *mantı*, *kaṭmer*, *kete*, *haçapur*, *harşo* gibi yemekler daha çok merasim ve özel gün yemekleri olarak bilinmektedir.³¹ Bu yemekler diğer Türk soylu toplumların mutfak kültürlerinde görülse de, Ahıska Türkleri bu yemekleri kendi usullerince yapmaktadırlar. Millî yemeklerinin yanı sıra sürgün sonrasında buldukları bölgelerde diğer etnik grupların mutfak kültüründen de yemekleri benimsemişlerdir. Örneğin; *Sujuk*, *jal*, *jaya*, *suryet* ve *karta* gibi yemekler Kazak mutfağından; *maksım*, *talkan*, *köce çorbası*, *kömöç* gibi yemekler Kırgız mutfağından; *dimlama*, *mantı*, *samsa* gibi yemekler Özbek mutfağından almışlardır.³² Keza *borş* yemeğini de Rus kültüründen benimsemişlerdir.

²⁷ Abdurrahman Köksal, “Bişkek’te Yaşayan Ahıska Türklerinin Folklorik Değerleri ve Oyun Müzikleri”, Yüksek Lisans Tezi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, 2007, 73.

²⁸ Ozan Arif Kesik ve Tuba Duman, “Ukrayna’dan Getirilerek Erzincan’a Yerleştirilen Ahıska Türklerinin Kültürel Yapısının İncelenmesi: Türk Kültürünün İzleri”, *Uluslararası Ahıska Türkleri Sempozyumu*, 1, (2017): 499-510.

²⁹ Öznur Silahşör, “Ahıska Türklerinin Giyim Kültürü”, *Uluslararası Ahıska Türkleri Sempozyumu*, 1, (2017): 537-544.

³⁰ “Culture Profile: Meskhetian Turks”, *Wisconsin Department of Health and Family Services*, 2005.

³¹ Köksal, “Bişkek’te Yaşayan Ahıska Türklerinin Folklorik Değerleri ve Oyun Müzikleri”, 74.

³² Mehmet Levent Kocaalan, “Ahıska Türklerine Ait Yemek Kültürünün Füzyon Mutfağa Etkilerinin Araştırılması”, *Uluslararası Ahıska Türkleri Sempozyumu*, 1, (2017): 511-518.

4. Ahıska Türklerinde Kimlik

“Ahıska Türkleri kimdir?” sorusuna istinaden bazı araştırmacılar etnik köken tartışmalarına girişmişlerdir. Konunun ele alındığı ilk yıllarda yeterli bilgi birikimi olmadığından farklı görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşler, Ahıska Türkleri üzerinde inceleme yapanların bazen etnik köken, bazen savundukları ideolojiye bazen de tarihsel gerçekleri kavrama ve bunları aktarma biçimine göre değişmektedir.³³

Araştırmacıların kökenine göre ortaya attıkları görüşler şu doğrultudadır: Gürcü araştırmacılar, “Mesh” veya “Meshetyalı” terimlerini kullanarak Ahıska Türklerinin Müslümanlığı kabul etmiş Gürcü olduklarını iddia ederler. Bu teori Rus araştırmacılar tarafından da vurgulanmaktadır³⁴. Mirkhanova’nın görüşü de,³⁵ Osmanlı’nın Mesheti-Cevahetya’da hüküm sürdüğü dönemlerde Müslümanlaştırılmış bir etnik grup olduğu yönündedir.

Bir diğer görüş Rus araştırmacılara aittir. Bu görüşe göre, Rus kaynaklarında, bu etnik grubun kökeni MÖ 2. yüzyılda Kafkasya’daki Bulgarlarla, başta Ortodoks Kıpçaklar ve Terekemeler olmak üzere diğer “Türki” kabilelerin karışımına dayadıkları yönündedir.³⁶ Bu görüşün kültür tarihi açısından bir açıklaması ile desteklenebilir bir yanı vardır. Fakat antropoloji, etnoloji, onomastik ve lengüistik ilminin son asırda tam olarak belirlenmiş olan araştırma metotlarıyla bu görüş rahatlıkla reddedilebilmektedir. Kültür tarihi açısından ileri sürülen bu görüşün temelinde esas olarak siyasî amaçlar yatmaktadır.³⁷

Türk araştırmacıların ortaya koyduğu görüş, Kıpçakların Ahıska Türklerinin atalarından biri olduğu kabul etmekle beraber, Osmanlı’nın Mesheti-Cevahetya’daki uzun süren istikrarlı varlığının buradaki bütün Türk unsurları yeni bir formda birleştirdiğini, Ahıska Türklerinin de bu formun unsurlarından bir olduğunu ileri sürmektedir.³⁸ Bu görüşü destekleyenlerden biri de ünlü tarihçi Akdes Nimet Kurat’tır.

³³ Ayşegül Aydıngün ve İsmail Aydıngün, *Ahıska Türkleri, Ulusötesi Bir Topluluk, Ulusötesi Aileler*, Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınevi, 2015, 43.

³⁴ Mustafa Kalkan, “Ahıska Türklerinin Menşei ve Tarihi Gelişim Seyirleri”, *Bilig Dergisi*, sy. 7 (1998): 160-171.

³⁵ Aydıngün ve Aydıngün, *Ahıska Türkleri, Ulusötesi Bir Topluluk, Ulusötesi Aileler*, 43.

³⁶ Aydıngün ve Aydıngün, *Ahıska Türkleri, Ulusötesi Bir Topluluk, Ulusötesi Aileler*, 36.

³⁷ Kalkan, *Ahıska Türklerinin Menşei ve Tarihi Gelişim Seyirleri*, 165.

³⁸ Aydıngün ve Aydıngün, *Ahıska Türkleri, Ulusötesi Bir Topluluk, Ulusötesi Aileler*, 36.

Ahıska Türklerinin kendilerine etnik olarak kim oldukları sorulduğunda da verilen yanıtlar *Türk'üm, Ahıska Türkü'yüm, Osmanlı Türkü'yüm, Müslüman Türk'üm* şeklinde olmaktadır. Sovyetler Birliği döneminde de Ahıska Türkleri kendilerini *Türk* veya *Kafkas Türkü* olarak adlandırıyorlardı.

SSCB döneminin milliyetler politikası uygulamasında, Ahıska Türkleri etnik azınlık olarak kabul edilmekteydi. Bundan dolayı da Ahıska Türklerinin buldukları bölgeler dikkate alınarak ya Gürcü ya da Azerbaycanlı olarak kabul edilmiştir. Türklük varlığından rahatsız olan Sovyetler Birliği, kendi coğrafyasında Türklerin yaşamadıklarını ileri sürerek, kendilerini Türk olarak adlandıranların ise Gürcülerin ortaya attıkları Gürcü kökenli Meshler olduğu görüşünü ileri sürmekteydi. Bu tez, Ahıska Türkleri tarafından kabul görmeyince bazı bahaneler öne sürerek ve bu etnik grubu asimile ederek onları sürgüne göndermişlerdir.³⁹ Ancak tüm baskılara ve yasaklara rağmen Ahıska Türkleri Türk kimliğini kaybetmemek adına mücadele vermişlerdir. Hatta başka toplumların içinde yok olup gitmemek için başka milletlere veya etnik gruplara mensup olan insanlarla olan evliliklere de kapalıydılar. Ahıska Türklerinin sürgün edildiği yıllarda Sovyetler Birliği'nde yaşayan Koreliler de sürgün edilmişti. Ahıska Türkleri ile Korelilerin sürgün sonrası kimlik durumlarını karşılaştıran Koreli bir araştırmacı Ahıska Türklerinin Korelilere nazaran kültürel kimliklerine daha sıkı sarıldığını göstermiştir.⁴⁰

Bugün Ahıska Türkleri olarak sürgüne gönderilenlerden ihmal edilebilir sayıdaki bir grup kendilerini Gürcü olarak kabul etseler de Ahıska Türklerinin ezici bir kısmı kendilerini Türk olarak kabul etmekte ve bunu her yerde gururla söylemektedirler. Nitekim Poyraz ve Güler'in (2019) ABD'ye yerleştirilen Ahıska Türklerinin kimliği üzerindeki araştırması da bunu doğrular niteliktedir. Ahıska Türkleri kendileri "Türk ve Müslüman" olarak tanımlamaktadırlar.

5. Ahıska Türklerinde Medya ve İletişim

Ahıska Türkleri sürgün sonrası kendilerini dünyaya duyurmak için kitle iletişim araçlarını kullanma çabası vermişlerdir. Sovyetler döneminde Komünist Partisi medya

³⁹Mehmet Yüce, "SSCB'nin Milliyet Politikası İnşasında Ahıska Türklerine Bakış", 2. *Uluslararası Türk Toplulukları Bilgi Şöleni: Ahıska Türkleri* (Ed. M. Aliyeva Çınar, İ. Çınar, S. Kırılı), Bursa: Türk Ocakları Yayınları, (2019): 82-100.

⁴⁰ Chong Jin OH, "Role of Homeland in Preserving Diaspora Identity: The Case of Korea and Turkey's Engagements with the Koreans and Ahıska Turkish Diasporas in Central Asia," *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi (OAKA)*. 2, sy. 4 (2007): 156-172.

organları ancak sansürle yayın yapabilmekteydi. Bu nedenle gazete, radyo veya televizyon kanallarından Ahıska Türklerinin yararlanması mümkün değildi. Bu dönemde atılacak adımların içerisinde ancak roman ve şiirler vasıtasıyla gizli mesajların toplum üyelerine ulaştırılması mümkündü. Bunu Ahıska Türkleri gerçekleştirmek isteseler de, sansüre yakalanma ve fişlenmekten de endişe etmişlerdir.⁴¹

İletişim, tüm toplumlarda görüldüğü gibi, Ahıska Türklerinin hayatında da büyük öneme sahiptir. Dağılmış toplumu bir arada bulundurabilecek vasıta da kitle iletişim araçlarıdır. Hızlı bir şekilde değişen dünyada yeni gelişmelerden haberdar olmak günümüzde gelişen teknolojinin vermiş olduğu imkânlarla çok kolaydır. Ayrıca Ahıska Türkleri özellikle son dönemlerde kültürel olarak varlıklarını diğer toplumlara basın yoluyla da aktarabilmektedirler.

Sovyetler Birliği zamanında, farklı siyasi bloklarda oldukları için Türkiye ile sınırların sıkı biçimde kapalı olmasından ötürü Türkiye basınında Ahıska Türkleri ile ilgili haberlerin yer alınmadığı gözlemlenmiştir. Ta ki 1989 Fergana olaylarına kadar.⁴² Basında Fergana faciasıyla ilgili yer alan haberlerde de Ahıska Türklerinin kimliği konusunda yanılığa düşmüştür. Olayla ilgili verilen haberlerde 1989 yılı *Tercüman*, *Cumhuriyet*, *Hürriyet*, *Milliyet* ve *Türkiye* gazetelerinde Ahıska Türklerini şu isimlerle adlandırılmışlardır: *Misket Türkleri*, *Mesket Türkleri*, *Misketler*, *Mesketler*, *Mesketyalılar*, *Kırım Türkleri*, *Kafkas Türkleri*.

Sovyetler dağıldıktan sonra Ahıska Türklerinin kimlikleri ile ilgili Türkiye’de araştırmalar yapılmaya başlanmıştır. Araştırmalar sonucu Ahıska Türklerinin Sovyetler Birliği öncesinde basında yansıtıldığı gibi değil, tamamen farklı etnik yapıya sahip olup Türk topluluğu olduğu ortaya çıkarılmıştır.⁴³

Yapılan basın araştırmaları sonucu Ahıska Türkleri kimliği ile ilgili uluslararası kamuoyunda da detaylı bilgiler ortaya çıkmaya başlanmıştır. Konuyla ilgili Türkiye’de kamuoyu ve siyasetçiler bilgiler elde etmeye çalışmıştır. Türk siyasetçileri de Ahıska Türklerinin aslında Türkiye’nin bir parçası olduğunu anlamıştır. Bu bilinçlenmenin ardından Ahıska Türklerine yönelik çalışmalar hız kazanmıştır. 1992 yılında merhum

⁴¹ Zeyrek, Ahıska Araştırmaları, 73.

⁴² Orkhan Faigov, “Ahıskalı Türklerin Türk Basınında Sunum Biçimi 1944 Ahıska Sürgünü, 1989 Fergana Faciası, 2004 Krasnodar Göçü ve 2010 Kırgızistan Çatışması Örnek Olayları”, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2015, 85.

⁴³ Faigov, “Ahıskalı Türklerin Türk Basınında Sunum Biçimi 1944 Ahıska Sürgünü, 1989 Fergana Faciası, 2004 Krasnodar Göçü ve 2010 Kırgızistan Çatışması Örnek Olayları”, 86.

Cumhurbaşkanı Turgut Özal tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Ahıska Türklerinin Türkiye'ye göçü ve iskânına dair kanun çıkarılmıştır.⁴⁴

Ahıska Türkleri son dönemlerde gerek medya gerek sanal dünyadaki çeşitli sosyal iletişim sayfaları aracılığıyla kendilerini dünyaya tanıtmaya fırsatı da yakalamışlardır⁴⁵. Yeni medyanın sunduğu imkânlarla dikkat ettiğimizde kuruluş itibarıyla geleneksel medyanın yerini almayı hedeflemediğini görmekteyiz. Fakat yeni medya geleneksel medyanın topluma etki yollarını genişletmiş, bilgi akışının daha farklı yollardan sağlanmasına zemin oluşturmuştur. Yeni medya aynı zamanda toplumun sosyo-kültürel açıdan geliştirilmesinde de etkin olarak rol almaktadır. Yeni medya bu yönüyle kullanıldığı zaman topluma daha çok fayda sağlayabilmekte ve aynı zamanda küresel eğitici bir güç haline gelebilme şansı elde etmektedir.⁴⁶ Son zamanlar hem Twitter hem de Facebook üzerinde yapılan yasal düzenlemeler yeni medyanın eğitici güç haline gelmesi istikametinde yol aldığını göstermektedir.

Ahıska Türkleri yeni medyanın gücünü çok amaçlı olarak kullanırlar. Yaşadıkları ülkelerde daha etkin bir şekilde birbirleri ile iletişim sağlamak isteyen Ahıska Türkleri bu olanaklarından yararlanabilmektedirler. Küçük bir topluluk olmalarına rağmen dünyanın pek çok bölgesinde dağınık olarak yaşayan Ahıska Türkleri için yeni medya büyük imkânlar sunmaktadır.⁴⁷ Bunlardan ilki, parçalanmış ailelerin akrabalık bağlarının yeniden oluşturulmasına, unutulmuş veya sürgünden sonra kaybolan akrabaların yeniden bulunmasına olanak bulmalarıdır.

Türkiye'de kullanılan Twitter, Facebook gibi sosyal medya ağlarının dışında Rusların geliştirdiği ağlar da yoğun olarak kullanılmaktadır. Örneğin; günümüzde Odnoklassniki ve İmo gibi sosyal ağlar eski Sovyetler coğrafyasında bulunan Ahıska Türkleri tarafından daha fazla tercih edilmektedir. Sosyal medya, Ahıska Türkleri için hem bilgi alma hem uzakta kalanlara duydukları özlemlerini giderme hem kendini geliştirme hem de daha farklı ihtiyaçları karşılama imkânını sunmaktadır. Örneğin; Ahıska Türkleri, vatandaşlık ve ikametle ilgili bilgileri sosyal medya sayfalarından almaktadırlar.

⁴⁴ Firiddin Bayramov, "Ahıska Türklerinin Anayurda Dönüş Mücadelesi ve Fergana Olaylarının Türk Medyasına Yansımaları", Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2006, 73.

⁴⁵ Umut Yener Kara, "Bilgisayar Oyunları, Yeni Medya ve Kimlik: Kuramsal Arayışlar", Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2013, 36.

⁴⁶ Arleen Cuevas ve Fritz Kohle, "Social Media: Changing The Way We Teach And Changing The Way We Learn". *NHTV Breda University of Applied Sciences Netherlands Published at 6th International Education and Development Conference*, (2012): 221-226.

⁴⁷ Mehmet Baydoğan, "Türk Dünyasında Ahıska Türklerinin Yeri", Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, 2000, 72-78.

Sonuç

Sonuç olarak denilebilir ki Atabek Yurdunun bir halkasını oluşturan Ahıska Türklerinin dünya sahnesindeki varlığı onların sürgünlerde yaşadıkları mücadeleyle elde edilmiştir. Gerek din gerek dil gerek kültür değerleri yaşatmayı, genç nesillere aktarmayı bilen bu topluluk, dünyanın birçok ülkesinde dağınık yaşamalarına rağmen hala bir bütünlük içinde varlığını sürdürmektedir. Son dönemlerde sanal dünyanın yaygınlaşmasıyla birbirinden uzak kalan Ahıska Türkleri birbirleriyle büyük rahatlıkla iletişim kurabilmektedirler. Bu iletişim sayesinde de atalardan süregelen kültürel değerleri, dinî bilgileri, etnik kimliklerini daha da pekiştirerek birbirlerine aktarabilmekte, gençlere ulaştırabilmektedirler. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla pek çok hakkı elde edebilen Ahıska Türkleri kendilerini geliştirerek, kalem sahibi olma yönünde de başarıları elde etmişler, etmeye de devam etmektedirler. Son dönemlerde yetişen akademisyenlerin katılımıyla gerek Türk medyasında gerekse diğer ülkelerdeki yayınlarda kendilerini tanıtmaya ve haklarını arama fırsatı da yakalamışlardır. Facebook, Twitter, Instagram, Odnoklassniki ve İmo gibi sosyal medya araçları sayesinde de daha geniş kitlelere ulaşma imkânı da yakalamaktadırlar.

Kaynak

ABDRAKHOV, Y. ve MENDUALİYEV, A., “Kazakistan’daki Ahıska Türklerinin Dini Hayatı Üzerine Bir İnceleme.” *Uluslararası Ahıska Türkleri Sempozyumu*. sy.1 (2017): 224-225.

ALİYEVA ÇINAR, M., “Ahıska’da Kalan Türkçe”. *Uluslararası Ahıska Türkleri Sempozyumu*, 1 (2017): 125-134.

ALİYEVA, M., “Dil Ölümü ve Ahıska Türkçesi”, *Tehlikedeki Diller Dergisi*, <http://tehlikedekidiller.com>, 2012.(25.05.2020).

ALİYEVA, M., “Ahıska Türklerinde Kültür ve Dil Değişimi”, *Ahıska Vizyonu 2013*, İstanbul: Anadolu Ofset, 2014.

ALPTEKİN, Y., “ABD-Colorado’da Yaşayan Ahıskalı Türk Topluluğunda Ekonomik Sosyal ve Kültürel Hayat”. *Sosyoloji Konferansları*, sy.47 (2013): 20-27.

AVCI, O., “Understanding the Culture of Ahıska Turks in Wheaton, Illinois: A Case Study, The Qualitative Report”, *Northern Illinois University Journal*, 17 (2012): 12-13.

AYDINGÜN, A. ve AYDINGÜN, İ., *Ahıska Türkleri, Ulusötesi Bir Topluluk, Ulusötesi Aileler*, Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınevi, 2015.

AZİZOVA, N., “Etnik Kültür”, *Ahıska Dergisi*, sy. 1 (2001): 14-15.

BALIM, Ç. ve AYDINGÜN, A., “Dil ve Grup Kimliği: Ahıska Türkleri”, *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*, (Derleyen: A. Kara, E. Korkut, S. Ağıldere), İstanbul: Multilingual Yayınları, 2003.

BAYDOĞAN, M., “Türk Dünyasında Ahıska Türklerinin Yeri”, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, 2000.

BAYRAKTAR, R., *Eski Sovyetlerde Türk Kimliği*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2013.

BAYRAMOV, F., “Ahıska Türklerinin Anayurda Dönüş Mücadelesi ve Fergana Olaylarının Türk Medyasına Yansıması”, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2006.

“Culture Profile: Meskhetian Turks”, Wisconsin Department of Health and Family Services, 2005.

ÇINAR, İ., *Atabek Yurdu Jeokültürel Yaklaşım*, İstanbul: IQ Yayınları, 2015.

ÇINAR, İ., *Neden ve Nasıl Mankurtlaştırılıyoruz*, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2018.

DEMİRAY, E., “Ahıska Türkleri Ağzı”, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, 2011.

DEVİRİSHEVA, F., “Kazakistan’da Ahıska Türklerinin Sosyal-Kültürel Yapılarındaki Değişmeler”. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2010.

ERGİN, M., *Üniversiteliler için Türk Dili*, İstanbul: Bayrak Yayınları, 1995.

ERTEN, H., *Diasporada Dini Yaşamak Azerbaycan Ahıska Türkleri Örneği*, Konya: Palet Yayınları, 2014.

EŞMELİ, İ. “Ahıska Türklerinin Günlük Hayatıyla İlgili Bazı Halk İnanışları (Denizli Örneği)”, *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17, sy. 34 (2018): 325-346.

FAİGOV, O., “Ahıskalı Türklerin Türk Basınında Sunum Biçimi 1944 Ahıska Sürgünü, 1989 Fergana Faciası, 2004 Krasnodar Göçü ve 2010 Kırgızistan Çatışması Örnek Olayları”, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, 2015.

GÖKALP, Z., *Türkçülüğün esasları*, İstanbul: Sebil Matbaacılık, 1975.

GÖZPINAR, H., Güney Gürcistan’da Etnik Dengeler ve 1944 Sürgünü Geri Dönüş Sonrası Yerinde Gözlem, *Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu*, (2014): 118-121.

HACILI, A. “Ahıskalı Türklerin Medeniyeti”. *Uluslararası Ahıskalı Türklerin Hukuki ve Sosyal Sorunları Sempozyumu*, (2014): 467-470.

KALKAN, M., “Ahıska Türklerinin Menşei ve Tarihi Gelişim Seyirleri”, *Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimleri Dergisi*, sy. 7 (1998): 160-171.

KARA, U., “Bilgisayar Oyunları, Yeni Medya ve Kimlik: Kuramsal Arayışlar”, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, 2013.

KARASTELEV, V., “Yasal Haklar Olmadan Bir Yaşam: Rusya’nın Güneyindeki Ahıska Türklerinin Durumu”, 2. *Uluslararası Türk Topulukları Bilgi Şöleni: Ahıska Türkleri*, Ed. M. Aliyeva Çınar, İ. Çınar, S. Kırılı, Bursa: Türk Ocakları Yayınları, (2019): 107-114.

KESİK, O.A. ve DUMAN, T., “Ukrayna’dan Getirilerek Erzincan’a Yerleştirilen Ahıska Türklerinin Kültürel Yapısının İncelenmesi: Türk Kültürünün İzleri”. *Uluslararası Ahıska Türkleri Sempozyumu*, 1, (2017): 499-510.

KIRZIOĞLU, F., *Osmanlıların Kafkas Elleri Fethi (1451-1590)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998.

KOCAALAN, L.M., “Ahıska Türklerine Ait Yemek Kültürünün Füzyon Mutfağa Etkilerinin Araştırılması”, *Uluslararası Ahıska Türkleri Sempozyumu*, c. 1, (2017): 511-518.

KOHLER, F. ve CUEVAS, A., “Social Media: Changing The Way We Teach And Changing The Way We Learn”, *NHTV Breda University of Applied Sciences Netherlands Published at 6th International Education and Development Conference*, (2012): 221-226.

KORIOUCHKINA, L., “Meskhetian Turks and The Regime of Citizenship in Russia.” *The University of Pittsburgh Ethnology Journal*, 1, 48 (2009): 42.

KÖKSAL, A., “Bişkek’te Yaşayan Ahıska Türklerinin Folklorik Değerleri ve Oyun Müzikleri”, Yüksek Lisans Tezi, Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi, 2007.

MAALOUF, A., “*Ölümcül Kimlikler*”, çev. A. Bora, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2016.

MEMEDLİ, G., *Gürcistan’da Ahıska Türklerinin Sürgün Öncesi Okullaşma Faaliyetleri*, İstanbul: Güneş Yayınları, 2018.

OH, C. J.. “Role of Homeland in Preserving Diaspora Identity: The Case of Korea and Turkey’s Engagements with the Koreans and Ahıska Turkish Diasporas in Central Asia.” *Orta Asya ve Kafkasya Araştırmaları Dergisi (OAKA)*. 2, sy. 4. (2007): 156-172.

POYRAZ, T. ve GÜLER, A., “Ahıska Kimliğinin Göç Sürecinde İnşası: Amerika’ya Göç Eden Ahıska Türkleri”. *Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimleri Dergisi*, sy. 91 (2019): 187-216.

SİLAHŞÖR, Ö., “Ahıska Türklerinin Giyim Kültürü”. *Uluslararası Ahıska Türkleri Sempozyumu*, 1, (2017): 537-544.

TURAL, S., *Kültürel Kimlik Üzerine Düşünceler*, Ankara: Ecdad Yayınevi, 1992.

ÜREN, M., *Kimlik, Çıkar ve Jeopolitik Ekseninde Ahıska Türkleri Sorunu*. İstanbul: Nobel Bilimsel Eserler Yayınevi, 2016.

YÜCE, M., “SSCB’nin Milliyet Politikası İnşasında Ahıska Türklerine Bakış”. *Uluslararası 2. Türk Topulukları Bilgi Şöleni: Ahıska Türkleri* (Ed. M. Aliyeva ve dğr.), Bursa: Türk Ocakları Yayınları, (2019): 82-100.

YÜZBEY, İ., “Ahıskalı Türkler ve Kültürleri”. *Uluslararası Türk Dilleri ve Edebiyatı Çalışmaları Edebiyat ve Tarih Dergisi* 3, sy. 7(2008): 679-680.

ZEYREK, Y., *Ahıska Araştırmaları*, Ankara: Kozan Ofset Matbaacılık, 2006.